

Історичний розвиток інвестицій у процесі еволюції

*С.О. Михайловина, аспірант
Уманський державний аграрний університет*

У статті дано визначення поняття і змісту інвестицій в економічній літературі. Вчені по-різному визначають окремі риси економічного інвестування.

In the article of determination of concept and maintenance in economic literature. Scientists on different determine the separate lines of economic and legal maintenance of investing.

Постановка проблеми. У сучасних умовах інвестиції виступають важливим фактором забезпечення умов виходу з економічної кризи, структурних зрушень у народному господарстві, економіці, технічному прогресі. Поновлення інвестиційної діяльності в Україні є одним з основних напрямків підвищення якісних показників економічної діяльності на макро- та мікроекономічному рівнях. Ринкові зміни в галузі економіки, вимагають чіткого визначення поняття які стосуються інвестиційних відносин. Тому дослідження, пов'язані із сутністю та розвитком інвестиційного процесу є актуальними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у вивченні проблем інвестування, пов'язаних з інвестиційною діяльністю, як на національному, так і на регіональному рівні здійснили вітчизняні вчені: І.А. Бланк, М.І Кісіль, А.А. Пересада, В.М. Просяник, П.Т. Саблук, В.Г. Федоренко та багато ін.

Цілі статті. Дослідити підходи вчених-економістів щодо визначення сутності понять «інвестиції» в історичному поступі розвитку економіки.

Виклад основного матеріалу. З приводу походження слова «інвестиції» існують різні точки зору. Так ряд авторів вважає, що термін «інвестиція» походить від латинського слова *інвест*, що означає «вкладати» [13, с. 6; 7, с. 17 та ін.]. Іншої думки дотримуються вчені [6, с. 8; 14, с. 268] стверджуючи, що термін «інвестиція» означає «одягати, оточувати».

У сучасній економічній літературі категорія «інвестиції» має

надзвичайно широке поняття, сутність якого вченими-економістами остаточно не з'ясована.

Інвестиції – одна з найчастіше використовуваних в економічній системі категорій як на макро-, так і на мікрорівні. Однак, незважаючи на виняткову увагу дослідників до цієї ключової економічної категорії, наукова думка ще не виробила універсального визначення інвестицій, що відповідало б потребам як категорії, так і практики, а також було б адекватним з позицій конкретного суб'єкта їхнього здійснення – держави, підприємства, домашнього господарства [5, с. 6].

Наукові, системні за своїм змістом теорії інвестицій були сформовані ще в середині XVI-XVII ст. Насамперед це соціально-економічна теорія торгових інвестицій – меркантилізм, предметом дослідження якого була сфера обігу, середовище «породження грошей грошима», тобто зростання обсягів капіталу [6, с. 9].

Інтенсивний процес формування світового ринку, різке збільшення обсягів внутрішньої та зовнішньої торгівлі посилили впевненість суспільства у тому, що джерелом зростання національного багатства є гроші, отримані у сфері зовнішньоторговельного обміну.

Меркантилісти ототожнювали гроші й капітал. Вони вважали, що єдиний засіб збагачення країни – це реальні гроші, які одночасно були й основою як для розвитку виробництва, так і для збільшення обсягів торгівлі. [12, с. 11].

Тому представники цього наукового напрямку наголошували, що гроші є основним джерелом інвестицій.

Французькі економісти-фізіократи розглядають капітал в уречевленій формі. Капітал у Ф. Кене – не гроші, а ті засоби виробництва, які можна придбати за гроші. Гроші в Кене – лише засіб, що полегшує обмін, а тому вчений виступає проти нагромадження грошей, оскільки це безплідне багатство. [8, с. 66].

Фізіократи розвивали свої ідеї, в основі яких було бачення землі, сільськогосподарського виробництва як єдиного джерела багатства. За словами Ф. Кене, «постійно відтворюване багатство сільського господарства служить основою для всіх професій, сприяє розквіту торгівлі, добробуту населення, приводить у рух промисловість і підтримує процвітання нації. ...Воно (землеробство) служить основою для всієї економіки держави [15, с. 66].

Ф. Кене формулює поняття «інвестицій» як суму початкових авансів або капітальних вкладень з метою одержання прибутку.

Подальший розвиток змісту інвестицій розглядався в роботах класиків політичної економії. Зокрема Адам Сміт говорить про

інвестування, не виводячи при цьому самого цього терміну. Сміт виходить з того, що обсяги заощаджень дорівнюють інвестиційним запасам, оскільки нагромадження вільних грошових коштів без наступного їх застосування («про запас») є винятковим явищем. На думку вченого для забезпечення економічного прогресу суспільства необхідно максимізувати норму чистих інвестицій, тобто різницю між тими видами діяльності, які мають своїм результатом нагромадження капіталу, і тим, що обслуговують домашні господарства [6, с. 17].

На нашу думку така позиція досить чітко розмежовує використання накопичених заощаджень. Тобто кошти можуть бути як інвестиційними запасами, так і засобами обігу які використовуються для задоволення якоїсь коштовної потреби.

При визначенні таких понять як «інвестиції» та «капітал» не можна не брати до уваги теоретичний спадок К. Маркса – важливий та багатий за змістом напрям економічної думки, який вражає дослідників глибиною узагальнень, логічною строгістю аргументації, органічною єдністю історичного та логічного аналізу. На відміну від меркантилістів Маркс не ототожнює гроші і капітал, а підкреслює, що лише за відповідних умов гроші виходять з товарної форми і стають першою формою прояву капіталу [8, с. 184].

У своєму баченні інвестиційної теорії він намагався довести, що інвестування за умов капіталізму зумовлює розшарування суспільства «...нагромадження багатства на одному полюсі є в той же час нагромадження злиднів, муки праці, рабства, темноти, здичавіння і моральної деградації на протилежному полюсі» [10, с. 599].

У літературі радянського періоду більшість авторів розглядали інвестиції під кутом зору капіталовкладень, вивченню ефективності яких приділялася основна увага. Тобто категорія «інвестиції» ототожнювалась з категорією «капіталовкладення».

На думку І.О. Бланка капітальні вкладення є більш вузьким поняттям і можуть розглядатися лише як одна з форм інвестицій, але не як їх вичерпне визначення [1, с. 4 -10].

У Великій Радянській Енциклопедії інвестиції визначається як довгострокове вкладення капіталу в промисловість, сільське господарство, транспорт та інші галузі господарства як всередині країни, так і за кордоном з метою отримання прибутку [2, с. 178].

Р.М. Пушкар та Н.П. Тарнавська дають схоже визначення, вони вважають що інвестиції є використанням фінансових ресурсів у формі довгострокових вкладень капіталу в різні галузі та сфери економіки, інфраструктуру, соціальні програми, охорону середовища як у власній

державі, так і за кордоном, з метою розвитку виробництва, отримання прибутку [11, с. 417].

Слід зауважити, що з одного боку, окремі форми інвестицій (насамперед, капітальні вкладення) носять довгостроковий характер, але інвестиції можуть бути і короткостроковими (наприклад, короткострокові фінансові вкладення у акції, облігації, державні цінні папери тощо).

На думку Л.М. Борщ інвестиції – це основний інструмент формування мікро- і макроекономічних пропорцій, матеріальне забезпечення економічного зростання [3, с. 6].

З макроекономічного погляду інвестиціями вважається частина сукупних витрат, що враховують витрати на нові засоби виробництва (реальні виробничі інвестиції), інвестиції в нове житло та приріст товарних запасів. Тобто інвестиції – це частина валового внутрішнього продукту, що не була спожита в поточному періоді, яка забезпечує приріст капіталу в економіці.

Незважаючи на таку кількість поглядів на сутність інвестицій, у них можна знайти і спільне: інвестиції – завжди цінності, які мають економічне виявлення; це вкладення, які переслідують певну мету, у наслідок чого повинен бути результат у вигляді створення або розширення виробництва для отримання прибутку або досягнення іншої мети, яка не має комерційного характеру, а також для відкриття робочих місць і задоволення потреб країни у випуску необхідної продукції [4, с. 4].

Сьогодні правові, економічні та соціальні умови інвестиційної діяльності визначаються в Законі України від 18.09.1991 р. «Про інвестиційну діяльність»: «Інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект.

А.П. Дука вважає, що таке трактування не повною мірою розкриває економічну природу такого складного явища як інвестиції, звужуючи його до конкретного витрачання ресурсів на відповідні комерційні або соціальні цілі [6, с. 47]. Вчений пропонує під інвестиціями розуміти всі види економічних ресурсів, які вкладаються у поточному періоді у відповідні об'єкти, створення яких сприяє забезпеченню розширеного відтворення, а використання компенсує інвестору відмову від поточного споживання вкладених ресурсів шляхом отримання у майбутньому вигід. [6, с. 50].

Я.Д. Круппка зазначає, що крім досягнення соціальних благ,

інвестиції можуть здійснюватися з метою ліквідації аварій, стихійного лиха, поліпшення екологічного стану тощо. Тому на думку автора, з врахуванням уточнень, поняття інвестиції можна трактувати як вкладення грошових, матеріальних та інтелектуальних цінностей в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою одержання прибутку бо досягнення інших вигод [9, с. 14-15].

Висновки. Посилення процесів глобалізації, що характеризують сучасний розвиток світової економіки вимагають більш широкого таумачення інвестицій, пов'язаного з прискоренням науково-технічним розвитком виробничих сил, посиленням ролі екологічних факторів. Вивчивши наукові доробки, вважаємо, що було б правильніше розуміти під інвестиціями будь-які вкладення (фінансові, майнові цінності) з метою одержання прибутку, збільшення капіталу, досягнення соціального ефекту в майбутньому, забезпечення екологічної рівноваги довкілля.

Слід зазначити, що теоретичні і практичні проблеми розвитку інвестування займають особливе місце у системі наукових досліджень майже усіх економічних циклі і течій. На нинішньому етапі розвитку держави дослідження пов'язані із сутністю та основними поняттями інвестиційного процесу не втратили своєї актуальності, так як є важливою складовою розвитку економіки.

Література:

1. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент. – К.: МП «ИТЕМ» ЛТД, «Юнайтед Лондон Трейд Лимитед». 1995. – 448с.;
2. Большая Советская Энциклопедия : в30 т / Гл. ред. А.М. Прохоров. 3-е изд. –М.: Советская Энциклопедия, 1972. –т. 10. – 592 с.;
3. Борщ Л.М. Інвестиції в Україні: стан, проблеми і перспективи. –К.: Т-во «Знання», КОО, 2002. – 318 с.;
4. Вініченко І.І. Правове поняття інвестицій та інвестиційної діяльності // Інвестиції: практика та досвід. – 2007. – №6. – С. 3-7.;
5. Грідасов В.М., Кривченко С.В., Ісаєва О.В. Інвестування: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 164с.;
6. Дука А.П. Теорія та практика інвестиційної діяльності. Інвестування: Навч. Посіб. – К.: Каравела, 2007. – 424 с.;
7. Інвестиційний менеджмент: Навчальний посібник / Гринькова В.М, Корда В.О., Лепейко Т.І., Корда О.П., Великий Ю.М. – 2-ге вид., доопрац. і доп. – Х.: ВД «НЖЕК», 2005. – 664с.;
8. Історія економічних учень: Підручник / Корнійчук Л.Я., Татаренко

- Н.О. Поручник А.М. та ін.; За ред., Корнійчук Л.Я., Татаренко Н.О. – К.: КНЕУ, 1999. – 564 с.;
9. Крушка Я.Д. Прогресивні методи оцінки та обліку інвестиційних ресурсів – Тернопіль: Економічна думка, 2000 – 354 с.;
10. Маркс К., Енгельс Ф. Твори. – 2-ге вид. – К.: Держ. Вид-во політ. Літ. УРСР, 1963. – Т. 13 – С.559.;
12. Пушкарь Р.М., Тарнавська Н.П. Менеджмент: теорія та практика. Підручник. – 3-тє вид., перероб. і доп. – Тернопіль: Карт-бланш, 2005. – 486 с.;
11. Татаренко Н.О., Поручник А.М. Теорії інвестицій: Навч. Посібник. – К.: КНЕУ, 2000. – 160 с.;
13. Федоренко В.Г. Інвестиційний менеджмент: Навч. посіб. – 2-ге вид., доп. – К.: МАУП, 2001. – 280 с.;
14. Фінансовий менеджмент: Навчальний посібник: – За ред. проф. Кірейцева Г.Г. – Київ: ТУЛ, 2002 – 496 с.;
15. Юхименко П.І., Леоненко П.М. Історія економічних учень: Підручник. – К.: Знання, 2005. – 583 с.